

Makale Türü: Araştırma

TAHRAN'DA KENTLEŞME VE METROPOLİTEN YÖNETİMİ

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

¹Abolfazl SOMALOU

²Adem ESEN

Özet

Tahran, 200 yılda çok küçük bir yerleşimden 13 milyon nüfusu aşan bir metropol haline gelmiştir. Metropolde hızlı kentleşmeyi yönetmek için, her biri büyük bir şehir olan 22 kentsel alan oluşturulmuştur. Bu 22 bölgedeki farklılıklar çok yoğundur. Son on yılda, İran'da düşük gelirli konut sağlama konusunda önemli faaliyetler olmuştur. Bölgeler arası eşitsizlikleri, trafik sıkışıklığını ve hava kirliliğini azaltmak ve vatandaşların kentsel hizmetlere erişimini arttırmak için, entegre ve verimli bir yönetim sisteminin kurulması mevcut şehir yönetiminin gündemindedir. Bu metropolün entegre yönetimi için sürdürülebilir kaynakların sağlanması çok önemli bir konudur. Bununla birlikte Tahran için en önemli risklerden biri depremdir. Son yıllarda, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA)'nın yardımıyla deprem azaltma senaryoları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Dirençlilik ve sürdürülebilir bir metropol yaratmak için hareket etmek, Tahran yöneticilerinin gündemindedir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Büyükşehir Yönetimi, Tahran Metropolü, Büyükşehir Sürdürülebilirliği.

Urbanization and Metropolitan Management in Tehran

Abstract

During the past 200 years, Tehran has transformed from a small village to a large Metropolis of about 13 million population. To manage this rapid urbanization, Tehran Metropolis has been divided into 22 regions, every one of which is considered as a big city. There exist real inter-regional disparities among these 22 districts. In the past decade, there have been important activities in providing low-income housing in Iran. In order to reduce the inter-regional disparities, traffic congestion and air pollution, and to increase the access of the citizens to urban services, establishment of an integrated and efficient management system for this Metropolis is in the agenda of the existing City Management. Providing sustainable resources is an important issue for the integrated management of this metropolis. Also, earthquake is one of the important issues that has been taken into the consideration. In the past years, with the assistance from Japan International Cooperation Agency (JICA), scenarios for earthquake mitigation has been developed and implemented. Moving towards establishment of a resilient and sustainable metropolis is in the agenda of the existing urban managers of Tehran Metropolis.

Keywords: Urbanization, Metropolitan Management, Tehran Metropolis, Metropolitan Sustainability.

¹ Doktora öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kent Yönetimi ve Çalışmaları Programı, İran Eski Yol ve Kentsel Gelişim Bakan Yardımcısı ve Erdebil Eski Belediye Başkanı, ab.someloo@gmail.com

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, adem.esen@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9720-6096

GİRİŞ

Tahran, iki yüzyıl öncesine kadar oldukça küçük bir yerleşim yeri iken günümüzde on milyon nüfusa ulaşan bir metropol haline gelmiştir. Bu makalede, kentleşme gelişmeleri ve bu önemli başkent metropolünün yönetimi ile ilgili süreç değerlendirilmektedir. Tahran, İran'ın kuzeyinde dağlar ve ovalar arasındaki bölgede, Alborz Dağlarının güney yamacında, Hazar Denizi'nden yaklaşık yüz kilometre uzaklıkta ve deniz seviyesinden ortalama 1.150 metre yükseklikte yer almaktadır. Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti Rey, Tahran'ın güneyinde bulunmaktadır. Safevilerden sonra Kaçar Hanedanlığı (1779-1925) kuran Ağa Muhammed Han, Tahran'ı başkent ilan etmiştir. Bu tarihten sonra hızla gelişen kent günümüze değin İran'ın başkenti olarak kalmıştır. Kaçar Hanedanı'nın 1925'te devrilmesinden sonra tahta çıkan Şah Rıza Pehlevi'nin (1924-1941) hükümdarlığı sırasında büyük ölçüde genişlemiştir. Muhammed Rıza Pehlevi'nin hükümdarlığı sırasında (1941-1979), petrol sanayisindeki gelişmenin de etkisiyle kent hızla modernleşmiştir. 1979 yılında Şah'ın devrilerek İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, ekonomik ve siyasal sorunlar nedeniyle kent bir süre duraklama dönemine girmiş olsa da kısa süre sonra tekrar büyümeye ve gelişmeye devam etmiştir (Ghobadiyan, 2004: 67). Tahran başkent olarak, İran'ın ekonomik ve sosyal yaşamına yön veren en çağdaş kentlerden birisi olarak varlığını sürdürmektedir. Söz konusu tarihi kent, bu makale kapsamında gerek kentin gelişimi gerekse de kentin yönetimi açısından ele alınarak çeşitli değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1. İRAN ve TAHRAN'A DAİR GENEL ÖZELLİKLER

1.1. Demografik Yapı

İran'ın 1956-2016 yılları arasındaki nüfusu yaklaşık 19 milyondan 80 milyona çıkmıştır. 1960'lı yıllarda %3'ü geçen nüfus artış oranı 1990'lı yıllardan sonra % 1,5 civarında gerçekleşmiştir. Aynı dönemde; 1956 yılında iki milyona yaklaşan Tahran'ın nüfusu 2016 yılında 13 milyonu geçmiştir. Aynı dönemde başkentteki nüfus artışının 1970'li yıllardan sonra ülke nüfusunun artış oranından daha büyük oranda yükseldiği görülmektedir.

Ülkedeki kadın/erkek oranı; kadınlar lehine bir miktar yüksek görünmektedir. Tahran'da 1986 yılında kadın oranında %44,72 ile önemli bir düşüş görünmektedir. Ülke nüfusunun önemli bir kesimi 15-29 yaş grubu gençlerden oluşmaktadır. 1956 yılında bu grubun oranı %23,4 iken, bu oran sürekli artarak 2006 yılında %35,4'e kadar çıkmış, 2016 yılında ise %25,1 olmuştur. Tahran'da genç nüfus oranı 1986 yılında %28,8; 2006 yılında %34,7 olmuş ve 2016 yılında %23,5'e düşmüştür.

Ülkede 1956 yılında kentli nüfus %31,7 iken, kentlere göç artışıyla 2016 yılında %74'e yükselmiştir, böylece kırsal nüfus oranı %26 olmuştur. Tahran vilayetinin kentsel/kırsal nüfus oranına bakılacak olursa; 1956 yılında kentsel nüfus oranı %31,4 ve kırsal nüfus oranı %68,6'dır. Özellikle 1970'li yıllardaki hızlı artışla 2016 yılında kentsel nüfus %93,85; kırsal nüfus %6,15 olmuştur. Aşağıdaki tabloda İran ve Tahran'ın demografik verileri yer almaktadır.

Tablo 1. İran ve Tahran'ın Demografik Verileri

	Yıl	Nüfus Miktarı	Genç (15-29) Nüfus Oranı (%)	Kent Nüfusu Oranı (%)	Köy Nüfusu Oranı (%)	Erkek Nüfus Oranı (%)	Kadın Nüfus Oranı (%)	Nüfus Artış Oranı (%)
İRAN	1956	18.954.704	23,4	31,67	68,33	50,88	49,12	-
	1966	25.788.722	21,7	37,98	62,02	51,79	48,21	3,13
	1976	33.708.744	25,22	47,03	52,97	51,49	48,51	2,71
	1986	49.445.010	26,37	54,29	45,71	51,13	48,87	3,91
	1996	60.055.488	28,39	61,31	38,69	50,81	49,19	1,47
	2006	70.495.782	35,4	68,46	31,54	50,88	49,19	1,62
	2011	75.590.960	31,5	71,4	28,6	50,4	49,6	1,29
	2016	79.926.270	25,1	74	26	50,7	49,3	1,24
TAHRAN	1956	-	-	31,4	68,6	-	-	-
	1966	-	-	37,9	62,1	-	-	1,86
	1976	-	-	47	53	-	-	4,4
	1986	8.095.174	28,8	54	46	51,37	48,63	4,3
	1996	10.343.965	29,1	61,3	38,70	51,48	48,52	2,48
	2006	13.422.366	34,7	68,37	31,63	51,42	48,58	2,64
	2011	12.183.391	29,8	92,8	7,2	50,38	49,62	1,44
	2016	13.267.637	23,5	93,85	6,15	50,3	49,7	1,72

Kaynak: Statistical Center of Iran (<https://www.amar.org.ir/english>)¹.

1.2. Göç

Kentsel göç, daima kentsel gelişmeye ve kentsel sorunlara etki eden faktörlerden biri olarak düşünülmüştür. Göçün hâkim şekli kırsal kesimden kentsel kesime göç şeklindedir. Tahran'da göç üç dönem içinde önemli ve etkili olmuştur:

- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, İran'ın her yerinden Tahran'a göç olmuştur. 1931-1941 arasında nüfus artışı ile birlikte, Tahran'da yeni mahallelere doğrudan doğruya yeni göçmen getirmek için devlet bankalarının yatırım destekleri olmuştur.
- Tahran'ın kuzeyinde bulunan kraliyet ailesinin Niavaran Sarayı'na taşınmasıyla birlikte birçok zengin ve kraliyete yakın aile, aristokrat evlerini şehrin merkezinde bırakıp şehrin kuzeyine ve Shemiran'a taşınmıştır.
- Şehrin güney kesimi, düşük gelirli ve geleneksel İslam kültürüne sahip olan kentsel tesisler, kültürel ve dinlenme merkezleri bakımından yetersiz kalmıştır. Böylece coğrafi kimlik kolayca bir kültürel kimlik haline gelmiştir.
- Tahran ve banliyöleri, uzun yıllar İran-Irak Savaşı'nın etkisi altında 1980'lerde yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde savaş alanlarına odaklanılmıştır.

¹ İran İstatistik Merkezi, kullanıcıları istatistikler hakkında bilgilendirmek için Farsça ve İngilizce olmak üzere iki farklı dilde hizmet sağlamaktadır. Demografik verilerin ve konut sayılarının tespit edilmesi, ulusal ve bölgesel hesapların gerçekleştirilmesi (ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik oranı vb.), kalkınma programları için gereken tüm belgelerin hazırlanması, gelir dağılımı verilerinin belirlenmesi, istatistik alanında tanım ve kavramların standardizasyonunun sağlanması İran İstatistik Merkezi'nin görevleri arasında sayılabilir (<https://www.amar.org.ir/english>).

- Çalışma ve yaşamın cazibesıyla Tahran eyaletinin ülkedeki toplam göçmen nüfus içindeki payı %17,7'den %20,2'ye yükselmiştir.

Tablo 2. Göç Üzerinde Etki Faktörler Sıralaması (Göçmenlik Ölçüm Kalıbı, Everett Lee ve Michael Todaro'nun Entegre Modeli¹)

Bileşen Sıralaması	Göçte Etkili Faktörler
1	Tahran Şehrinin Ekonomik Faktörleri
2	Göçün Kökeninin Ekonomik Faktörleri
3	Göçmen Kökenli Sosyal Faktörleri
4	Tahran Şehrinin Sosyal Faktörleri
5	Göçün Kökeni Oluşturan Kültürel Faktörleri
6	Siyasal Kökenli Faktörler
7	Tahran'da Siyasi Faktörler

Göçmenler genellikle sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirmek için göç etmektedir. Bu çalışmada, göçün temel bileşenlerini ölçmek için Everett Lee ve Michael Todaro'nun modellerinin kombinasyonu kullanılmıştır (Lee, 1966; Todaro, 1980). Göç seçiminde ekonomik, sosyal, kültürel ve politik faktörlerin belirleyici bir rolü olduğu düşünülmektedir. Test sonuçlarının değerlendirilmesine dayanarak, Tahran metropolüne göç etmede ekonomik faktörler etkili faktörler arasında ön sıralarında yer almaktadır (Hamdi ve Amir Entekhabi, 2010). Aynı şekilde, araştırma hipotezlerine göre kültürel faktörler beşinci sırada Tahran metropolüne göç etmede etkili olmuştur.

1.3. Kentsel Ekonomi ve İstihdam

Tahran, İran'ın çalışan nüfusu için cazibe merkezi haline gelmiştir. Ülkenin GSYİH'si içinde Tahran'ın payı %23 olarak gerçekleşmiştir. İran İstatistik Merkezi'ne göre 2016 yılında İran'ın tarım, petrol, sanayi, maden ve hizmetler GSYİH'si 401 milyar ABD doları büyüklüğündedir. Uluslararası Para Fonu'na (IMF) göre İran gelişmekte olan ekonomiler arasında on sekizinci sırada bulunmaktadır. İran'ın küresel yenilik endeksine göre İran, Hindistan'dan sonra, bölgede ikinci sırada bulunmaktadır. Çeşitli tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam ve faaliyet alanları açısından Tahran ekonomisinde öncelikli olarak hizmet sektörü, ardından sanayi sektörünün ön planda olduğu görülmektedir. Tahran şehri, nüfus artışıyla birlikte endüstriyel gelişme alanında önemli bir yer tutmaktadır. Halen Tahran ve çevresinde yaklaşık 17.000'den fazla sanayi ve esnaf birimi bulunmaktadır. 2016 nüfus sayımına göre, İran'da hizmet sektöründe işsizlik oranı ülke genelinde %12,5 iken, Tahran'da %9,8 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi sektöründe ise istihdam edilenlerin oranı İran'da %51,4, Tahran'da ise %64,7 olarak tespit edilmiştir (İran İstatistik Merkezi, 2017).

¹ Bir iktisatçı olan Michael Todaro, göçün ve eğilimlerinin bir faktör olmadığını, göç sürecini etkileyen birkaç faktör olduğunu belirtir. Göçün bazı faktörleri yaş, cinsiyet, beceri düzeyi, ırk ve siyasi bağlantı gibi kişisel faktörlerdir. Todaro modeli, göçün daha ekonomik bir fenomen olduğu varsayımına dayanmaktadır ve şehirlerdeki işsizlik fenomenine rağmen, göçmenin karar vermesi oldukça mantıklıdır. Todaro, köyden kente göçün iki ana değişkene bağlı olduğuna inanmaktadır: Şehir ve köy geliri arasındaki büyük fark (itici) ve şehirde bir tür iş bulma imkânı (cazibe). Todaro modelinde, köyden şehre göç daha çok göçmenin varış noktasında beklenen geliri ile ilgilidir. Todaro, göçmenlerin önemli bir bölümünün on beş ile yirmi dört yaş arasında olduğunu savunuyor. Gelirleri kırsal kesimden daha düşük olsa bile, daha iyi bir geleceğe güvenle göç edeceklerdir (Todaro, 1980: 364-365).

1.4. İran ve Tahran'da Konut

Bu bölümde hanehalkı ve yerleşim birimlerinin sayıları karşılaştırılmakta ve ülkedeki yerleşim birimleri incelenmektedir.

1.4.1. Ülkedeki Hanehalkı ve Yerleşim Birimleri Sayılarının Karşılaştırılması

2016 yılında ülkedeki toplam hanehalkı sayısı yaklaşık 24,2 milyon iken, aynı yıl ülkedeki toplam konut sayısı yaklaşık 27,5 milyon olarak ölçülmüştür. Bunlardan hanehalkının ilk konut birimi olarak 22,8 milyon konuttan yaklaşık 2,58 milyon boş konut birimi iken; 2,1 milyon konut birimi ikinci ev olarak tespit edilmiştir. Söz konusu verilerde sakinleri olan, boş ve ikinci evler dâhil olmak üzere mevcut olan toplam konut birimlerinde hanelerin yoğunluk oranı %88 olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte konut sektörü göstergelerindeki iyileşmeye rağmen, bazı hanehalklarının devlet yardımı almadan ev sahibi olma imkânı bulunmamaktadır. İlgili verilerin yer aldığı tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3. İran'ın 2011 ve 2016 Yıllarındaki Nüfusu ve Konut Sayıları

	2011	2016
İran'daki toplam nüfus miktarı	75.149.669	79.926.270
Hanehalkı sayısı	21.185.647	24.196.035
Toplam konut sayısı (boş ve ikinci ev olanlar dahil)	22.318.120	27.510.653
Boş ve ikinci konut olmayan yerleşim birimlerinin sayısı	19.954.708	22.825.046
Boş ev sayısı	1.663.412	2.587.607
İkinci konut sayısı	700.000	2.098.000
Konut birimlerindeki Hanehalkı yoğunluğu	0,98	0,95
Boş ve ikinci konutlar da dahil konut birimlerindeki yoğunluk	0,95	0,88

Kaynak: 2011 ve 2016 İran İstatistik Merkezi Genel Nüfus ve Konut Sayısı (<https://www.amar.org.ir/english>).

1.4.2. Ülkenin ve Tahran İlinin Yerleşim Birimlerinin Nitelikleri

2016 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre, ülkenin (kırsal ve kentsel alanlar dâhil) yerleşim birimlerinin yaklaşık %57,3'ü dayanıklı (metal yapı ve betonarme); diğerleri ise yarı dayanıklı ve hafif malzemedен üretilmiştir. Aynı yıl, ülkenin kentsel alanlarındaki konutlar ise %66 oranında (metal yapı ve betonlu) dayanıklı iken; geri kalanı yarı dayanıklı ve düşük dayanıklı olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 4. İran'da Dayanıklılık Açısından Yerleşim Birimlerinin (Konut) Dağılımı

		İran Geneli Konut Yapı Özellikleri (Kentsel ve Kırsal)				İran Kentsel Konutların Yapı Özellikleri			
		Metal iskelet	Betonarme	Diğer	Toplam	Metal iskelet	Betonarme	Diğer	Toplam
2011	Konut sayısı	5.177.978	3.635.605	10.967.018	19.954.708	4.686.970	3.061.551	684.131	14.782.114
	Konut payı	%25,9	%18,2	%55	%100	%31,7	%20,7	%46,6	%100
2016	Konut sayısı	7.043.288	6.016.234	9.702.815	22.830.003	6.241.988	5.088.083	6.074.485	17.452.066
	Konut payı	%30,9	%26,4	%42,5	%100	%35,8	%29,2	%34,8	%100

Kaynak: 2011 ve 2016 İran İstatistik Merkezi Genel Nüfus ve Konut Sayısı
(<https://www.amar.org.ir/english>).

Ayrıca 2016 yılı sayımına göre, Tahran eyaletindeki (bu eyaletin kırsal ve kentsel alanları dâhil olmak üzere) toplam yerleşim birimlerinin yaklaşık %87,4'ü metal bir yapı ve betonarme ile dayanıklı iken, geri kalanı yarı dayanıklı ve düşük dayanıklı niteliktedir. Aynı yıl, ülkenin kentsel bölgelerindeki toplam yerleşim birimi ise %88,7 (metal bir yapı ve betonarme ile) dayanıklı olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan kısım yarı ve düşük dayanıklı niteliğe sahiptir. Bu da Tahran eyaletinde yerleşim birimlerinin nispeten iyi seviyede olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Tahran Eyaletinde Dayanıklılık Açısından Yerleşim Birimlerinin (Konut) Dağılımı

		Tahran Geneli Konut Yapı Özellikleri (Kentsel ve Kırsal)				Tahran Kent Konutlarının Yapı Özellikleri			
		Metal iskelet	Betonarme	Diğer	Toplam	Metal iskelet	Betonarme	Diğer	Toplam
2011	Konut sayısı	2.042.975	840.254	743.564	3.687.935	1.962.784	818.183	619.449	3.459.540

	Konut payı	%55,4	%22,8	%20,2	%100	%56,7	%23,7	%17,9	%100
2016	Konut sayısı	2.349.020	1.344.293	524.396	4.224.788	2.230.171	1.315.773	445.918	3.998.109
	Konut payı	%55,6	%31,8	%12,4	%100	%55,8	%32,9	%11,2	%100

Kaynak: 2011 ve 2016 İran İstatistik Merkezi Genel Nüfus ve Konut Sayısı
(<https://www.amar.org.ir/english>).

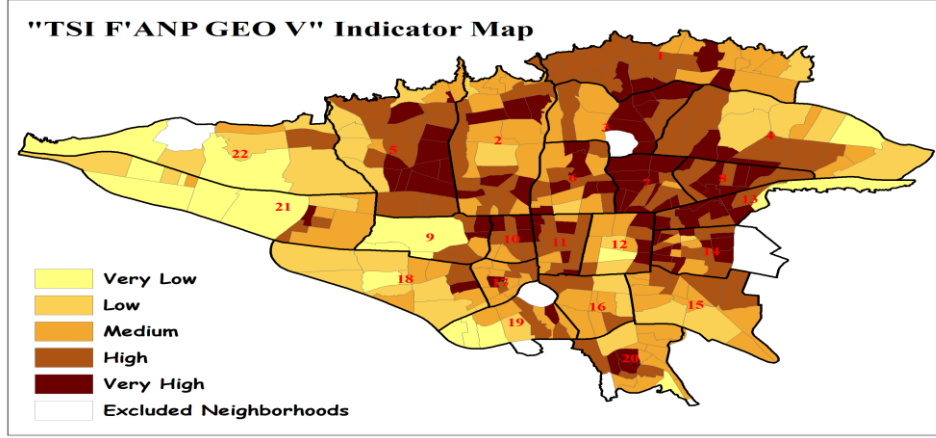
1.5. Kültürel Kimlik

Tahran'ın kentsel topluluğu, ülkenin genel imajını yansıtan bir göçmen topluluğu özelliği göstermektedir. Nitekim İran; Kürtler, Lars, Azeriler, Türkmenler, Araplar, Baluçlar ve Ermenilerin bulunduğu çok etnikli ve çok dilli bir yapıya sahiptir. Bu topluluklar çeşitli tarihsel ve çevresel özelliklere sahip geniş bir ülkede yaşamaktadır. Tahran'daki bu grupların bir araya getirilmesiyle, geçmiş ve çeşitli kimliklerden oluşan bir mozaik vardır, ancak ülkede Farsça hakim konumda bulunmaktadır. Hintli ve Avrupalı kabileler İran platosuna göç ettiklerinden, özellikle İran monarşisinin 2500 yıl önce kurulmasından bu yana, Farsça dil ve kültür bu coğrafyaya egemen olmuştur. Doğu ve Batı'daki diğer medeniyetlerle barış içinde alışveriş yapılmıştır. Ayrıca Rumlar, Araplar, Türkler ve Moğolların egemenliğinin İran kültürüne de fazla etkisi olmuştur. Ferdowsi, Hafez, Saadi ve Rumi gibi bu zengin şair kültürü, toplumda derin kökenlere sahiptir. Böyle bir kültür, bazıları belirli bir dönem İran'a egemen olan diğer kültürler ve dillerle birlikte yaşamıştır.

2. TAHRAN'DA KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Bu bölümde büyükşehir statüsünde olan Tahran'ın istikrarının bileşik indeksi iki mod çerçevesinde hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki gibi ifade edilmeye çalışılmıştır.

Mod 1: Bileşik Sürdürülebilirlik Endeksi çoğu çalışmada; ekonomik, sosyal ve çevresel üç boyutun bir araya getirilmesini sağlamıştır. Böylece endeks; ekonomik, sosyal ve çevresel üç boyutun geometrik ortalaması ile birleştirilerek Tahran Metropolü Sürdürülebilirlik Endeksi hesaplanarak elde edilen sonuç Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Tahran'ın Sürdürülebilirliğinin Bileşik Endeksi (Mod 1)

Bu durumda, Tahran metropol alanlarında kentsel sürdürülebilirlik endeksinin mekânsal dağılımı, Tahran'ın kuzey ve merkezi mahallelerinin en yüksek kentsel sürdürülebilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Tahran'daki mahallelerde kentsel sürdürülebilirlik türlerinin mekânsal dağılımı, 368 mahallenin 39'unun (Tahran'daki toplam mahalle sayısının %10,6'sı) kentsel sürdürülebilirliğin en yüksek olduğunu, 49 mahallenin ise (Tahran'daki toplam mahalle sayısının %13,3'ü) en düşük sürdürülebilirlik konumunda bulunduğunu göstermektedir. Toplamda ise Tahran'ın metropol bölgelerinin (86 mahalle) %23,4'ünün kentsel sürdürülebilirliğinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Tahran Büyükşehir Mahallelerinde Kentsel Sürdürülebilirlik Türlerinin Dağılımı (Mod 1)

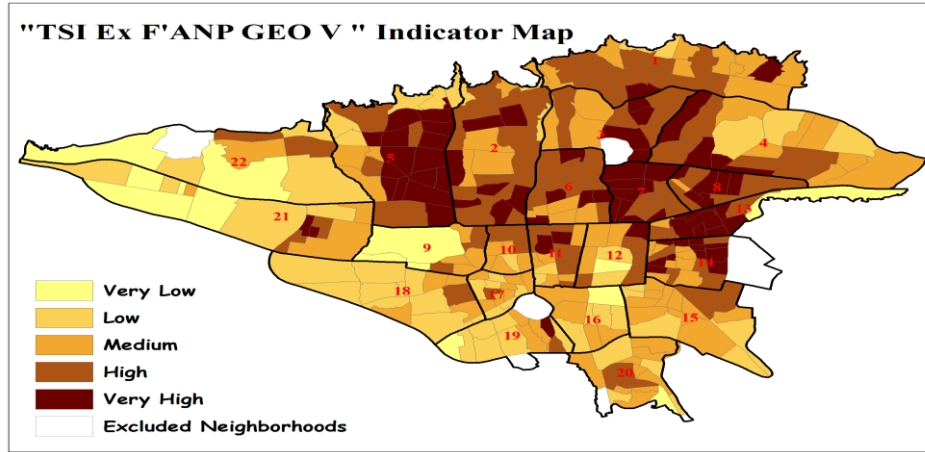
Sürdürülebilirlik Sınıfı	Kentsel Sürdürülebilirlik Türü (Mod 1)	Tahran'daki Mahalle Sayısı	Toplam Mahalle Sayısına Göre Oranı (%)
1	En düşük	49	13.3
2	Düşük	37	10.1
3	Orta Düzey	149	40.5
4	Yüksek	94	25.5
5	En Yüksek	39	10.6
Toplam		368	100

Yer verilen verilere göre, Tahran mahallelerinin %80'inden fazlasının 1, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14 ve 17 numaralı bölgelerinde bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Tahran'ın mahallelerinin yaklaşık %23,4'ü (368 mahalleden 86'sı) düşük ve kalan mahallelerin %76,6'sı ise nispeten yüksek kentsel sürdürülebilirliğe sahip olduğu görülebilmektedir. Düşük kentsel sürdürülebilirliğe sahip mahallelerin düzeyini yükseltmek için planlar yapılmalıdır.

Mod 2: Tahran Sürdürülebilir Endeksi'nin bu hesaplama düzeyinde sosyal kırılganlık, kentsel dirençlilik, kentsel yayılım, sosyal savunmasızlık, kentsel azaltım göstergeleri çerçevesinde Tahran kentsel alanı toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliğin alt boyutu olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar Şekil 2' de gösterilmiştir.

Şekil 2. Tahran'ın Sürdürülebilirliğinin Bileşik Endeksi (Mod 2)

Bu durumda, ikinci moda göre Tahran'ın metropol alanlarının kentsel sürdürülebilirlik endeksinin mekânsal dağılımında, Tahran'ın kuzey ve güneydoğu mahallelerinin en yüksek kentsel sürdürülebilirliğe sahip olduğu görülebilmektedir. Paylaşılan veriler 368 mahalleden 38'inin (toplam Tahran mahallesinin %10,3'ü) kentsel sürdürülebilirliğin en yüksek olduğunu göstermektedir. 44 mahalle (toplam Tahran mahallesinin %12'si) ise en düşük kentsel sürdürülebilirliğe sahiptir. Toplamda, Tahran'ın büyükşehir bölgelerinin %24,2'sinin (89 mahalle) kentsel sürdürülebilirliğinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Tahran Büyükşehir Mahallelerinde Kentsel Sürdürülebilirlik Türlerinin Dağılımı (Mod 2)

Sürdürülebilirlik Sınıfı	Kentsel Sürdürülebilirlik Türü (Mod 2)	Tahran'daki Mahalle Sayısı	Toplam Mahalle Sayısına Göre Oranı (%)
1	En düşük	44	12
2	Düşük	45	12,2
3	Orta Düzey	138	37,5
4	Yüksek	103	28
5	En Yüksek	38	10,3
Toplam		368	100

Elde edilen sonuçlar politika yapıcıların ve kentsel plancıların, Tahran'ın metropolündeki mevcut sürdürülebilirlik durumunun kapsamlı ve bütünlük bir kavrayışını sağlamalarına ve arzu edilen bir sürdürülebilirlik durumu elde etmek için güncel ve tematik programlarını uyarlamalarına yardımcı olabilir.

2.1. Kentsel Dirençlilik

Kentsel direnç, bir kentin iklimsel değişimler gibi etkilere karşı dayanabilmesi, uyum sağlayabilmesi ve söz konusu etkilere karşı performansını koruması olarak ifade edilmektedir. Şehir ölçeğinde direnç ve esneklik şu şekilde tanımlanmaktadır: Vatandaşların refahı için önemli olan

hizmetlere ve işlevlere erişimi garanti altına almakla birlikte temel varlıkları elinde tutma yetisidir. Tahran'ın özel koşullarına uygun olarak kavramsal modelin küresel deneyimlerine ilişkin Zeberdast, Esfandiar, Badri, Rajaî (2017) tarafından çalışma yapılmıştır. Tahran'ın Sürdürülebilir Atlası çalışmasının sonuçları göz önüne alındığında Tahran metropolünün direncini ölçmek için sosyal, ekonomik, altyapı ve kurumsal olmak üzere dört boyut düşünülmüştür (Zeberdast vd, 2017).

Sosyal ve ekonomik bileşen, kentsel dayanıklılığın en önemli bileşeni olarak ifade edilebilir. Tahran'ın kentsel direnç çalışmasında, nüfus, araç ve telefon sayısı, yerleşim birimindeki ortalama oda sayısı, yoksulluk sınırının üstündeki nüfusun yüzdesi, eğitime sahip nüfusa göre ekonomik göstergeler ve bunların sosyoekonomik bileşeni ele alınmıştır. Ayrıca, istihdam edilen kadınların toplam istihdama oranı, erkeklerin kadınlara oranı, engelli olmayanların yüzdesi sosyal bir gösterge olarak bu bileşende kullanılmıştır. Bu bileşen temelinde Tahran; Kuzey ve Güney olarak iki kısma ayrılmıştır. Kentin kuzey kesimlerinin, güney kesimine kıyasla sosyal ve ekonomik bileşenlere karşı daha fazla dirençli olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bu endeksin odağı olan 2.,3., 5. ve 6. bölgelerinin kuzey kesimlerinde daha yüksektir.

Altyapı bileşenlerinde; hastanelere, sağlık merkezlerine, otobüs istasyonlarına erişim, en önemli altyapı göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Sigortanın kapsadığı nüfusun yüzdesi, okuma yazma bilmeyen nüfusun yüzdesi ve 5 odalı konut birimleri bu bileşende gösterilmektedir. Tahran'ın merkezi kısmının altyapı bileşeni açısından daha iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Kurumsal bileşende ise, Tahran'ın konumu ve deprem riski nedeniyle açık alanlar ile altyapı önemli bir konumda yer almaktadır. Tahran'ın 21 ve 22 numaralı bölgeleri dahil olmak üzere batı bölgeleri şehrin diğer bölgelerine kıyasla daha fazla açık alanlara sahiptir.

2.2. Tahran Büyükşehir Belediyesi Hizmetleri

Tahran Büyükşehir Belediyesi'nin büyük ölçekli planlama ve geniş ölçekli kentsel projeler alanında sorumluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte özel sektörle birlikte yatırım yapmak, metro dahil toplu taşıma araçlarına öncelik vermek, geri dönüşüm tesisleri kurmak, köyleri ve vadileri düzenlemek, altyapının entegrasyonu için yeraltı kanallarının inşaatı yapmak, akıllı şehir uygulama ve elektronik ofis kurmak da belediyenin önemli görevleri arasında yer almaktadır. Tahran Büyükşehir Belediyesi'nin 22 ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediye başkanları Tahran Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından atanmaktadır. Tahran'a ek olarak; Meşhed, İsfahan, Tebriz, Shiraz, Karaj, Qom, Rasht ve Kermanşah da büyükşehirler arasındadır.

Bölgelerdeki belediye başkanlarının en önemli görevleri şunlardır:

- Atıkları toplamak, halk sağlığını ve çevresel temizliği izlemek, alanı deprem, sel vb. doğal felaketselere karşı korumak, yeşil alanların ve parkların inşa edilmesini, geliştirilmesi ve bölgenin güzelleştirilmesini sağlamak, rahatsız edici işleri ve çevreyi kirleten endüstrileri ortadan kaldırmak, trafiğin iyileştirilmesini sağlamak ve izlemek, sosyal ve kültürel etkinlikler gerçekleştirmek, dinlenme merkezleri, spor tesisleri, kütüphaneler vb. kurmak.

- Yapı ruhsatları, inşaat faaliyetlerinin bitirilmesi, işletme lisansı ve arazi bölümü işlemlerini yapmak, bölgenin yapılarını kontrol etmek.
- Bölgesel operasyonların denetimi ve geliştirilmesi, sokaklar ve caddelerin gelişimi gibi işleri yapmak, sokakların asfalt ve mozaiklerini yapmak.

2.2.1. Kültürel Hizmetler

1996 yılında dini bilginin kültürel gelişimi ve geliştirilmesi, insan gerçeğinin güçlendirilmesi, yapıcı ruhla mutluluk ve belediyenin kültürel ve sanatsal organizasyonunun sosyal yaşam becerilerinin geliştirilmesi amacıyla Tahran Büyükşehir Belediyesi'nde bir kültürel birim kurulmuştur. Belediyenin Tahran semtlerinde 30 kültür merkezi, 178 kültür evi, 180 bağımsız ve 300 bağlı kütüphanesi bulunmaktadır.

2.2.2. Sosyal Hizmetler

Tahran'daki sokak çocuklarının kontrol altına alınması ve sosyal zararlarının azaltılması ile sağlığın iyileştirilmesi için çeşitli merkezler kurulmuştur. Bu merkezler, özellikle çocuklar ve ergenler için koruyucu önlemlerin uygulanması ve çocukların zarar görme riskine karşı koruma altına alınmasına yönelik merkezler olarak kabul edilmektedir. Bu merkezlerinde verilen hizmetler şunları içermektedir:

- Eğitim alanında; okuma yazma, dil ve bilgisayar kursları,
- Sosyal alanda; danışmanlık, psikolojik destek,
- Sağlık alanında; diş hekimliği, bireysel sağlık,
- Profesyonellik alanında; bazı çocukları veya ebeveynlerini güçlendirmek (Çocuklara bahçe çiçekleri, elektrik işleri ve marangozluk işleri öğretilmektedir.).

Söz konusu merkezlerin yanında diğer merkezlerle de farklı toplumsal kesimlere çeşitli sosyal hizmetler sağlanmaktadır. Madad Serra (evsizler için kısa süreli konut) yapısı ile Tahran'daki evsizleri barındırmaktadır. Ayrıca Saman Serra ile de bedensel ve zihinsel engelliler, refakatsizler, kayıp ve muhtaç insanlar dâhil olmak üzere sosyal zararlara karşı geçici olarak koruma sağlanmaktadır. Bu merkezler İslam Kenti, Saba ve Levizan'da toplanmıştır. İslam şehir merkezinde kadın ve erkek dilenciler, Saba şehir merkezinde yaşlılar ve kronik zihinsel hastalar, Levizan merkezinde ise AIDS ve hepatit gibi bulaşıcı hastalığa sahip insanlar barındırılmaktadır. Son olarak Baharan Kompleksi ile serbest bırakılan mahkumların altı aydan bir yıla kadar topluma kazandırılması için barınma ve koruma hizmeti verilmekte, ardından ailelerinin yanlarına gönderilmektedir. Bu komplekste beslenme, tedavi, davranış, mesleki eğitimler verilmekte, istihdam olanağı sağlanmakta ve mahkumların topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu kompleks Tahran Büyükşehir Belediyesi tarafından 22 ilçede inşa edilmiştir.

2.2.3. Toplu Taşıma Hizmetleri

Tahran'daki toplu taşımacılığın payının %17 düzeyinde olduğu belirlenmiştir ve 2025'te %25'e ulaşması planlanmaktadır. Bu alanda metro, otobüs ve taksi ulaşım hizmet araçları olarak kullanılmaktadır. Metrolar, 250 kilometrelik alanda 8 metro hattının inşası ile Tahran şehrinin kapsamlı ulaşım ve trafik planlarına dayanarak, milyonlarca yolcuya hizmet vermektedir. Tahran Metrosu, şehir merkezi ve banliyölerinde faaliyet gösteren bir şirket olarak çalışmaya devam etmektedir. Otobüsler Tahran'daki en önemli ulaşım araçlarından biri olarak hizmet vermektedir. Tahran'daki otobüs servisi, 1960'larda Tahran'daki Qajar dönemi karavan servisi ve otobüs servisinden bu yana genişlemektedir. Bugün Tahran'da her gün milyonlarca kişiye otobüslerle ulaşım hizmeti sunulmaktadır. Taksiler ise Tahran'da başta hastanelere ve havaalanına ulaşmak için kullanılan bir diğer ulaşım hizmeti aracıdır.

2.2.4. Su ve Kanalizasyon Hizmetleri

Tahran eyaletinin Su ve Atık Su Şirketi, Su ve Atık Su Tesisleri Kanunu ile 24 Ocak 1991'de kurulmuştur. Tahran İli Su ve Atık Su Şirketi'nin görevi, idare alanı içerisindeki atık suların toplanması, nakli ve arıtılması için su temini ile su tedarik ve dağıtım tesislerinin işletilmesi ve teçhizat tesislerinin kurulması ile görevlidir. Nitekim, su dağıtım tesislerinin kurulmasının ve işletilmesinin, ayrıca her ildeki hukuki alanda kentsel atık su toplamanın, aktarma ve arıtımın, Enerji Bakanlığı tarafından kurulacak olan Su ve Atık Su Kurumu adı altında bağımsız bir şirket tarafından yürütülmesine karar verilmiştir (11/1/1990 sayılı İslami Danışma Meclisi).

Tahran şehrinde nehir olmayıp, şehrin su ihtiyacının bir kısmı şehrin uzak kısımlarından sağlanmaktadır. 1927 yılında Tahran şehri saniyede 700 litre ile 26 nehir suyuyla beslenmiştir. Karaj Nehri'ne inşa edilen kanal sayesinde saniyede yaklaşık 1,600 litreye kadar su miktarı ile Tahran'ın su ihtiyacını karşılanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu kapsamda 1959 yılında Karavan Barajı (Karaj Barajı), 1967 yılında Lar Barajı ve 1987 yılında Latian Barajı inşa edilmiştir. Böylece bu barajlar ve kuyu gibi diğer su kaynakları sayesinde artan nüfusa bağlı yüksek tüketimini karşılamakta ve yeraltı su kaynaklarının yok olmasını engellemektedir. Günümüzde, 4.095.000 konut-ticaret birimi bulunurken, 1.043.000 adet de su kaynağı bulunmaktadır. 2006 yılından 2030 yılına kadar Tahran'ın yaklaşık 70.000 hektarlık şehir alanı büyüklüğünde kanalizasyon sistemine sahip olması hedeflenmektedir. Bu sistem ağının uzunluğunun 9000 km, bölme sayısının ise 900.000 olması beklenmektedir. Toplam atık su çıkışı yılda 850 milyon metreküp düzeyinde gerçekleşmekte; yeşil alan, tarım ve akifer beslemesinin sulamasında atık sular kullanılmaktadır. Tahran'ın kanalizasyon arıtma tesisleri, Mahallati, Saheb-Karanfil, Zargandeh, Gheyariyeh, Ekbatan, batı ve güneybatıda 100.000 kişiye yönelik kapasiteyle çalışmakla birlikte, gelecekte 507.000 kişilik bir kapasiteye ulaşması hedeflenmektedir. Yılda ise yaklaşık 230 milyon metreküp su arıtması yapılmaktadır.

2.3. Kentsel Riskler

İran bir deprem ülkesi olarak kabul edilmektedir. İran'ın büyük şehirlerinden 24'ü, bu doğal afete karşı savunmasız ve yüksek risk bölgelerinde yer almaktadır. 1830'daki deprem Tahran'ın kuzey doğusunda meydana gelmiştir. Mencil'deki 1990 depremi Tahran'da hissedilmiştir. Bu depremin büyüklüğü 7.4 büyüklüğünde gerçekleşmiştir. Bu depremde 37.000 kişi ölmüş, 200.000 konut yıkılmış, Gilan ve Zanjan eyaletlerindeki tesisler ve halka açık yerlerde büyük hasar görülmüştür. Tahran'da en fazla etkilenen alanlar nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu 8, 10, 14 ve 17 numaralı bölgeler olmuştur. Ayrıca 19 Aralık 2017'de Tahran'a yakın bir şehir olan Melard'da meydana gelen 5,2 büyüklüğündeki depremde de hasar oluşmuştur.

Hava kirliliği Tahran için bir diğer kentsel risk olarak kabul edilmektedir. 1995 yılında, ilk defa, başkentin hava kirliliği “ulusal kriz” olarak tanımlanmış ve bu “ulusal kriz” ile başa çıkmanın çözümleri aranmaya başlanmıştır. Nüfus artışı, kentsel tıkanıklık, aşırı göç, fosil yakıtlarda büyük bir artış ve gereksiz kullanım hava kirliliğinin ana nedenleri arasında yer almaktadır. Tahran Belediyesi tarafından Jaica Japon Kalkınma ve İşbirliği Ajansı¹ ile yapılan bir anlaşmanın ardından Tahran'ın hava kirliliği konusunda kapsamlı çalışmalar yapılmış ve hava kirliliğinin iyileştirilmesi için çözümlerin geliştirilmesine başlanmıştır. Tahran hava kirliliğinin %88'i araç kirliliğinden kaynaklanmaktadır.

Hava kirliliğini azaltmak için İran'da uygulanan programlar ise şöyledir:

- Yeni araçların standardizasyonu,
- Aşınmış araçların sökülmesi,
- Toplu taşımayı teşvik edilmesi,
- Geliştirilmiş yakıt kalitesi,
- Otomobillerin teknik kontrolü,
- Trafik yönetimi,
- Halk eğitimi.

2.4. Tahran Büyükşehir Belediyesi'nin 22 Bölgesi

Tahran Büyükşehir Belediyesi'nin 22 bölgesinin yönetim süreçlerinde, politikaların belirlenmesi ve uygulanması aşamalarında her bir bölgenin özellikleri göz önünde tutulmaktadır. Bölgelerin belediye başkanları toplantısında büyükşehir belediyesinin beş yıllık süre için önerdiği politikalar, planlar ve bütçeler belirlenirken her bir bölgenin kapasitesi belirleyici bir faktör olarak dikkate alınmaktadır.

---

¹ JICA, Japonya'da bağımsız bir uluslararası hükümet kurumudur. Gelişmekte olan ülkelerde geliştiricilere yardımcı olur. JICA yardım yöntemleri: 1-Borç verme, 2-Yardım (sağlık ve sağlık hizmetlerinde daha fazla) 3-Teknik ve teknik yardım (Japon uzmanlar mevcut). 1996 yılında İran ve Japonya arasındaki ilk iş birliği ve hava kirliliği ile mücadele anlaşması yapılmıştır. Sonuç benzin standardizasyonu olmuştur. Kurşun ve karbon monoksit artık Tahran havasından kaldırılmıştır. Bu proje Tahran Büyükşehir Belediyesi'nde Hava Kirliliği Kontrolü Kapasitesinin Geliştirilmesi başlıklı teknik iş birliği şeklinde yürütülmektedir. Bu iş birliği, partikül madde ve ağır dizel araçların biriktirilmesi ve benzinli yolculuklarda pestisitlerin ölçülmesi için eksiksiz bir laboratuvar ekipmanının sağlanması ile uyumludur. Değeri 11,3 milyon dolardır.

Bununla birlikte bölgelerin teknik, kalkınma, ulaşım, trafik, sosyal işler, kentsel ilişkiler ve çevre gibi yönetsel alanlarının idari süreçlerinde uzmanlar bir araya gelerek politika ve planlar oluşturmaktadır. Böylece yönetim pratiklerinin hayata geçirilmesinde sadece ilgili bölgelerin kendilerine has özelliklerine dikkat edilmemekte, aynı zamanda yönetim süreçlerinde tasarlanan her bir politika, plan ve bütçe çalışmalarında uzman kişilerden de destek alınmasına önem verilmektedir. Bununla birlikte merkezi belediye içerisinde yönetim bürosu yapısı bulunmaktadır. Yönetim bürosunda belirlenen politikalar, planlar ve bütçeler Bölge İşleri Yardımcısı ve Uzman Yardımcıları tarafından savunulmakta ve ardından Kent Konseyi'nin ilgili özel komitesine iletilmektedir. En son aşamada ise Kent Konseyi'nin uzmanlık komitelerinde söz konusu planların, politikaların ve bütçenin incelenmesinin ve onaylanmasının ardından Tahran Büyükşehir Belediyesi Başkanı tarafından kamuoyuna ilan edilmektedir. Bu yönüyle Tahran Büyükşehir Belediyesi ve 22 bölgesinin yönetim aşamalarında kolektif bir sürecin benimsendiği ileri sürülebilir. Ayrıca yer verilmesi gereken bir diğer husus da Tahran'ın söz konusu bölgelerinin belediye başkanlarının Tahran Büyükşehir Belediyesi Başkanı tarafından atanması uygulamasının benimsenmiş olmasıdır. Bu yönüyle ilçe belediye başkanları Türkiye'de olduğu gibi seçim yoluyla değil, atanma yoluyla göreve gelmektedir. Son olarak aşağıdaki tabloda Tahran'ın ve 22 bölgesinin nüfus bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 8. Tahran'ın 22 Bölgesinin Nüfus Bilgileri

Bölge	Toplam	Erkek Nüfus Miktarı	Erkek Nüfus Oranı (%)	Kadın Nüfus Miktarı	Kadın Nüfus Oranı (%)	Hanehalkı Bilgisi	Erkek-Kadın Oranı	Hanehalkı Büyüklüğü (%)	Demografik Yoğunluk (%)
Tahran	8693706	4324155	49,7	4369551	50,3	2911065	0,99	3	-
1	487.508	238.693	49	248.815	51	166.881	0,96	2,9	5,6
2	701.303	343.033	48,9	258.270	51,1	239.742	0,96	2,9	8,1
3	330.649	158.401	47,9	172.248	52,1	119.052	0,92	2,8	3,8
4	919.001	457.460	49,8	461.541	50,2	304.169	0,99	3	10,6
5	858.346	421.444	49,1	436.902	50,9	292.257	0,96	2,9	9,9
6	251.384	123.161	49	128.223	51	85.092	0,96	3	2,9
7	312.194	152.024	48,7	160.170	51,3	115.930	0,95	2,7	3,6
8	425.197	208.379	49	216.818	51	148.582	0,96	2,9	4,9
9	174.239	88.163	50,6	86.076	49,4	57.688	1,02	3	2
10	327.115	162.162	49,6	164.953	50,4	117.405	0,98	2,8	3,8
11	307.940	154.477	50,2	153.463	49,8	107.627	1,01	2,9	3,5
12	241.831	122.661	50,7	119.170	49,3	79.479	1,03	3	2,8
13	248.952	123.289	49,5	125.663	50,5	84.161	0,98	3	2,9
14	515.795	258.577	50,1	257.218	49,9	171.121	1,01	3	5,9
15	641.279	325.985	50,8	315.294	49,2	204.306	1,03	3,1	7,4
16	268.406	134.726	50,2	133.680	49,8	87.642	1,01	3,1	3,1
17	273.231	137.540	50,3	135.691	49,7	88.398	1,01	3,1	3,1
18	419.882	213.913	50,9	205.969	49,1	130.586	1,04	3,2	4,8
19	261.027	133.048	51	127.979	49	79.515	1,04	3,3	3
20	365.259	183.091	50,1	182.168	49,9	115.719	1,01	3,2	4,2
21	186.821	94.035	50,3	92.786	49,7	60.602	1,01	3,1	2,1
22	176.347	89.893	51	86.454	49	55.111	1,04	3,2	2

Kaynak: Statistical Center of Iran (<https://www.amar.org.ir/english>).

SONUÇ

Tahran ile nüfus merkezleri arasındaki ekonomik ve sosyal bağlar, diğer bölgeler ile kıyaslandığında sahip olduğu nitelikler bağlamında daha güçlü bir konumda yer almaktadır. Dünya Bankası ve İran İstatistik Merkezi'ne göre, özellikle konut sektöründe sosyal ve ekonomik kalkınma konusundaki başarılarına ve ilerlemelere rağmen konut sayısı hanehalkı sayısından daha büyük bir düzeyde bulunmaktadır. Son yıllarda İran'daki binaların ve konutların %80'i ile Tahran'daki bina ve konutların %88,7'si dayanıklı malzemelerle yapılmıştır. Bununla birlikte hanehalkı gelirin %50'lik dilimi ev kirasına tahsis edildiği için Tahran'da yaşam sürmenin düşük gelir grubunun çoğu için ekonomik olmadığı da ifade edilmelidir.

Kentsel yönetimde yerel ekonomik kalkınmayı göz önünde bulundurmamak, birçok gelişmekte olan ülkede yoksulluğun ortadan kaldırılmasının en önemli yöntemlerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda belediyelerin kentin mevcut durumunu doğru bir şekilde analiz edebilmesi, büyüme fırsatlarını keşfedebilmesi ve en iyi stratejileri belirlemesi gerekliliği bulunmaktadır. İş geliştirme amacıyla, kentsel gelişimin kentin GSYİH'sinde ve dolayısıyla halkın kişi başına düşen gelirinde artışa neden olan diğer şehirlerle olumlu bir şekilde karşılaştırıldığı alanlara dikkat edilmelidir.

Tahran metropoliten stratejik yönetiminin günümüzde olduğundan daha entegre olduğu düşünülmektedir. Ancak merkezi politikaların oluşturulması ve yürütme süreçlerinde var olan yönetim eksiklikleri nedeniyle Tahran metropoliten alanının stratejik yönetiminde birlik ve bütünlüğün sağlanamayacağı da kabul edilmelidir. Tahran kenti sahip olduğu nüfus yoğunluğunun ve bölgesel alanının diğer kentlere göre çok daha büyük olması, bu kente ilişkin hizmet ve politika oluşturulması süreçlerinin farklı bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Tahran eyaletinde ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel faaliyetlerin etkinliklerinin sağlanması için en uygun yöntemin mevcut idari kapasitenin üstüne çıkılması olacağı ileri sürülebilir. Bu sayede yönetsel süreçler daha etkin ve verimli hale getirilerek vatandaşlara üst düzeyde hizmet sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

Tahran'ın kentsel sürdürülebilirliği hususunda Bileşik Sürdürülebilirlik Endeksi (Mod 1 ve Mod 2) çerçevesinde elde edilen verilere göre, bölgenin yönetsel birimlerinin farklı sürdürülebilirlik düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bileşik Sürdürülebilirlik Endeksi'nde ulaşılan sonuçlara benzer şekilde kentsel dirençlilik alanında da Tahran'ın bölgeleri arasında düzey farklılıkları bulunmaktadır. Ekonomik, sosyal, altyapı ve kurumsal boyutlarda kentin merkezi, batı ve kuzey bölgeleri diğer bölgeler ile kıyaslandığında daha gelişmiş bir düzeyde oldukları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca İran'ın bir deprem ülkesi ve hava kirliliği sorunlarına sahip olduğu gerçeği de metropoliten alanların yönetiminde ele alınması gerekmektedir. Kentsel riskleri arttıran bu ve benzeri durumlara karşı etkin politikalar ve önlemler alınması, bu politikaların iyileştirilerek idame ettirilmesi gerektiği de açıktır. Nitekim kentsel alanların daha iyi yönetilebilmesi için Ulusal ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) gibi uluslararası ölçekte kentsel risklere karşı işbirlikleri ve projeler teşvik edilerek hayata geçirilmesinde kamusal bir fayda olduğu şüphesizdir. Bu sonuçlar Tahran bölgesinin gelişmişlik ve sürdürülebilirlik

düzeyinin bölgeler arasında daha dengeli bir hale getirilmesi için politika yapıcılara ve şehir plancılarına, daha sonraki dönemler için tasarlanacak politikaların oluşturulması için yol gösterici niteliğe sahiptir. Bu yönüyle konu kapsamında yetkili kişiler ve yönetim organları elde edilen sonuçları göz önünde tutarak yeni politikaları hayata geçirmesi gerekmektedir. Böylece bölgelere arası gelişmişlik, sürdürülebilirlik, dirençlilik ve risk düzeylerinde daha dengeli bir kentsel yapı ve yönetimin tesis edilebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Hamdi, K., Amir Entekhabi, Shahram. (2010). Kalan shehr-i Tahran-e bozorg ve chalesh-ha-ye modiriyet-e shahri, *Joghrafiaye Sarzamin*, 7(26).
- İran İstatistik Merkezi, (2017). <https://www.amar.org.ir/english>. Erişim Tarihi: 03.05.2017
- Lee, E. S. (1966). A Theory of migration, *Demography*, 3(1), 47-57.
- National Water and Wastewater Eng. Co, (2018). http://www.nww.ir/ShowPage.aspx?page_=form&order=show&lang=1&sub=0&PageId=2903&codeV=1&tempname=Internalpages Erişim Tarihi: 20.05.2018
- Tehran Province Water and Wastewater Co., (2018). <http://www.tpww.ir/fa/p1/p3/waterhistory%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE%DA%86%D9%87-%D8%A2%D8%A8> (Erişim Tarihi: 20.05.2018).
- Tehran Province Water and Wastewater Co., (2018). <http://www.tpww.ir/fa/p1/p3/wastewaterhistory%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE%DA%86%D9%87-%D9%81%D8%A7%D8%B6%D9%84%D8%A7%D8%A8> Erişim Tarihi: 20.05.2018
- Tehran Province Water and Wastewater Co., (2018). https://www.tpww.ir/#ctl00_cphLeft_cphLeftTab_pv_cphLeftTab_0_1 Erişim Tarihi: 20.05.2018
- Todaro, M. (1980). Internal migration in developing countries: A survey. *Population and Economic Change in Developing Countries*, University of Chicago Press. 361-402.
- Zebardast, E. Badri, S.A. & Rajaei, A. (2017). *Atlas-e paydari-e shar-e tehran; Daneshgah-e Tehran va Sazeman-e Fannavari-e Etilaat va Ertebatat Shahr-dari Tehran*.